

MANAGEMENTUL RELAȚIILOR INTERPERSONALE LA NIVELUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR

MANAGEMENT OF INTERPERSONAL RELATIONS AT PRIMARY EDUCATION LEVEL

Garștea Nina,

dr., conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

REZUMAT: *Articolul abordează problema managementului relațiilor interpersonale la nivelul învățământului primar. Sunt evidențiate tipurile de relații interpersonale, rolul învățătorului în formarea competențelor interpersonale la elevi și implicarea în rezolvarea eficientă a problemelor grupului de elevi în vederea stabilirii unor relații trainice în raportul de elev-elev, elev-învățător. Sunt descrise trei jocuri didactice ce pot fi aplicate de cadrele didactice, în cadrul disciplinei dezvoltarea personală, în clasa I, în vederea sporirii coeziunii grupului, formării competențelor interpersonale și îmbunătățirii relațiilor interpersonale a elevilor de vârstă școlară mică.*

SUMMARY: *The article approaches the problem of interpersonal relationships management at the primary education level. There are highlighted the types of interpersonal relationships, the role of the teacher in the formation of interpersonal skills in pupils and the involvement in the effective solving of the problems of the group of pupils to establish lasting relationships in the pupil-pupil, pupil-teacher relationship. Three didactic games are described that can be applied by teachers, within the discipline of personal development, in the 1st grade, to increase the cohesion of the group, the formation of interpersonal skills and the improvement of interpersonal relationships of pupils of small school age.*

Cuvinte-cheie: *management, relații interpersonale, competențe interpersonale, nivelul învățământului primar.*

Keywords: *management, interpersonal relationships, interpersonal skills, primary education level.*

Învățământul este domeniul prioritar al vieții sociale, de care depinde formarea celui mai însemnat factor al națiunii - omul pregătit pentru a se integra în societate și a relaționa eficient, constructiv cu cei din jur, capabil să-și asume responsabilitatea pentru acțiunile sale. Conform art. 26 a Codului Educației al Republicii Moldova, învățământul primar contribuie la formarea copilului ca personalitate liberă și creativă și asigură dezvoltarea competențelor necesare continuării studiilor în învățământul gimnazial, iar printre competențele dobândite, formate și dezvoltate ce asigură interrelaționarea eficientă se regăsește și competența interpersonală care se include în competența-cheie – competența socială și civică.

În perioada miciei școlarității elevii acumulează activ cunoștințele sociale fără de care individul uman nu s-ar afirma ca personalitate. Relațiile interpersonale ale copiilor de vârstă școlară mică se prezintă a fi bogate în descoperiri cognitive și trăiri afective, ceea ce determină dezvoltarea școlarului mic. De rând cu celelalte particularități ale școlarității mici, un rol la fel de important au particularitățile de vârstă și cele individuale ale copilului. Pe parcursul vârstei școlare mici copiii manifestă o tendință constructivă în relaționarea cu semenii [7, p.206].

În opinia E. Davidescu, relaționarea este o componentă esențială a competenței sociale, reprezentând elemente distincte în fiecare din acestea (comunicare – flexibilitate în relație cu ceilalți; rezolvarea conflictelor – construirea relațiilor interpersonale; cooperare – rolurilor pe care le deține în grup; creativitate – potențialului creativ în relație cu alții) [3, p.23].

Prin urmare, managementul relațiilor interpersonale este o dimensiune esențială a managementului clasei de elevi, care se focalizează asupra clasei ca microsistem social și stă la baza formării la elevi a capacităților de (auto)reglare a comportamentului, de prevenire a comportamentelor indezirabile, de soluționare a unor probleme comportamentale apărute la un moment dat într-o clasă de elevi, asigurând un climat favorabil învățării și calitatea relațiilor interpersonale.

Clasa ca grup social ridică probleme precum: întinderea clasei, ca număr de elevi; interacțiunea membrilor clasei; scopurile comune pe termen scurt și lung; structura grupului, nivelurile ierarhice; compoziția și organizarea, dinamica, coeziunea ca rezultat al interacțiunilor; sintalitatea ca personalitate a grupului; problematica liderilor formali și informali; modul de circulație al informațiilor în grup, realizarea comunicării, mecanisme de transmitere a lor, direcții de transmitere și receptare.

M. Niculescu afirmă că interacțiunea educațională este un aspect, o formă din multitudinea și varietatea relațiilor interpersonale în clasa de elevi. O posibilă clasificare a relațiilor interpersonale în clasa de elevi are la bază criteriul nevoilor psihologice resimțite de elevi atunci când se raportează la profesor sau unii la alții. Prin exploatarea acestui criteriu, rezultă următoarele tipuri de relații interpersonale în clasa de elevi:

- relații de intercunoaștere;
- relații de intercomunicare;
- relații socio-afective (afectiv-simpatetice);
- relații de influențare [6, p. 181].

Relațiile de intercunoaștere încep în prima zi de școală și continuă pe parcursul anilor de interacțiune cu grupul clasă. Relațiile profesor-elev pot influența angajamentul și reușita școlară, starea emoțională de bine, problemele de comportament, abilitățile elevilor, implicarea acestora în procesul educațional. Comunicarea deschisă permite elevilor și profesorului modalități autentice de exprimare pe toate planurile.

C. Ceobanu evidențiază faptul că atunci când intră în interacțiune elevii simt nevoia de a comunica, clasa de elevi fiind pentru ei un univers al provocărilor informaționale. Relațiile de intercomunicare în cadrul clasei de elevi sunt creionate de: modelele comunicării interpersonale în clasă; contextul în procesul de comunicare interpersonala; aspecte particulare ale negocierii în procesul de comunicare interpersonala; aspectele nonverbale ale comunicării interpersonale [apud 5, p. 31].

O parte dintre normele și valorile pe care elevul le dezvoltă pe termen lung rezultă dintre interacțiunile pe care acesta le are în grupul din care face parte. Această învățare socială este condiționată de relațiile interpersonale de influențare. Relațiile de influențare sunt determinate nu doar de afinitățile personale, ci și de poziția pe care o ocupă elevii în ierarhiile formale sau informale din cadrul clasei de elevi. Alături de influența de grup care se manifestă în clasa de elevi mai există și influența educațională a cadrului didactic. Învățătorul trebuie să folosească cu discernământ influența personală asupra colectivului de elevi. Astfel, individualizarea strategiilor de intervenție ale cadrului didactic este o premisă a motivației intrinseci și influențează modul în care elevii își formează relațiile interpersonale în cadrul clasei.

În interiorul clasei de elevi relațiile sunt foarte complexe și uneori complicate. Prin urmare, interacțiunile din interiorul unui grup, menționează L. Saranciuc-Gordea, pot fi de mai multe tipuri:

- *relații de cooperare* – elevii colaborează pentru atingerea unui obiectiv comun;
- *relații de competiție* – individul sau subgrupurile rivalizează cu ceilalți sau cu alte subgrupuri pentru dobândirea unei anumite poziții în cadrul clasei sau a superiorității;
- *relații de coacțiune* – când fiecare lucrează în prezența celorlalți, fără însă a se interesa de conținutul muncii acestora;
- *relații de conflict* – indivizii/subgrupurile se află în opoziție [8, p.31].

Aceste tipuri de relații produc schimbări și la nivelul fiecărui membru al grupului, fiind caracterizate prin: acomodarea (ajustarea reciprocă); asimilarea (transfer reciproc de gusturi, mentalități etc.); stratificarea (ierarhizare a partenerilor în funcție de statutul deținut); alienarea (îndepărtarea de ceilalți, retragerea în sine, ruperea relațiilor).

Gestionarea eficientă a relațiilor interpersonale dă posibilitate cadrului didactic de a-și exprima preocuparea pentru fiecare elev din clasă; de a înțelege opțiunile elevilor; de a controla comportamentul elevului, fără a face referire la erorile anterioare; de a oferi sprijin elevilor și a stimula responsabilitatea; de a ajuta elevul să perceapă rezultatele pe care le poate aduce comportamentul său inadecvat în cadrul clasei; de a ajuta elevii să-și planifice schimbarea comportamentului, prin transpunerea teoriei în practică și de a primi un feedback de la elev, ca urmare a sugestiilor oferite.

Pentru a relaționa eficient cu semenii elevul trebuie să posede competențe interpersonale. Formarea competențelor interpersonale la elevi este un obiectiv major al cadrului didactic, care poate facilita rezolvarea problemelor grupului de elevi și stabili relații trainice în raportul de elev-elev, elev-învățător.

În viziunea lui I. Botgros, competența este o valoare educațională dobândită de elev la finele școlarizării. Documentele europene definesc competența ca o combinație de cunoștințe, deprinderi și atitudini adecvate unui context. Sistemul european de competențe-cheie reflectă intențiile dezvoltării personale, dar și integrarea activă în societate și realizarea de activități profesionale conform pregătirii și intereselor fiecăruia. Perspectiva actuală a școlii contemporane este de a dezvolta la elevi competențele necesare pentru viața lor ca adult [1, p.14].

Pentru ca un elev să-și formeze o competență este nevoie ca el:

- să stăpânească cunoștințe fundamentale în conformitate cu problema;
- să-și dezvolte deprinderi și capacități pentru a face cunoștințele funcționale;
- să poată soluționa personal diverse situații-problemă,
- să rezolve situații anumite în diverse contexte care prezintă anumite probleme din viața cotidiană manifestând comportamente potrivite competențelor acumulate.

Competența interpersonală se referă toate formele de comportament care permit elevului să participe în mod eficace și constructiv la viața socială și profesională și vizează bunăstarea personală și socială. În sens larg, posedarea competențelor interpersonale facilitează realizarea interacțiunii și schimbului de idei și de atitudini. B. Hopson și M. Scally (1985), în baza mai multor cercetări, au ajuns la concluzia că o persoană poate dezvolta relații dacă are și arată respect pentru ceilalți, dacă este sinceră cu sine, dacă se așteaptă să vadă lucrurile din punctul de vedere al celuilalt, să empatizeze și dacă se străduiește să nu-i judece pe ceilalți. Acestea sunt „abilități de construire a relațiilor” – elemente ale abilităților sociale, care în opinia lui M. Constantinescu [apud 3, p.20], facilitează și interacțiunile de grup. Pornind de la abilitatea socială, se poate dezvolta competența socială, definită drept caracteristica persoanelor capabile să producă o influență socială dezirabilă asupra altor persoane.

Competențele ce trebuie formate elevilor la nivelul primar de învățământ, ce se integrează în competențele interpersonale, civice și morale sunt [4, p.19]:

- competențe de a interacționa constructiv cu oamenii din jur, pe bază de colaborare.
- competențe de valorizare a familiei, clasei, școlii, a relațiilor de prietenie.

- competențe de a identifica apartenența sa națională, a-și valoriza propriul popor, țară, a respecta normele de comportament legate de simbolurile Republicii Moldova.

În conformitate cu prevederile Curriculumului național pentru învățământul primar [2, p.180], în cadrul disciplinei Dezvoltarea personală, învățătorul formează competențe interpersonale ale elevilor în baza competențelor specifice disciplinei (1, 2) care sunt corelate cu unitățile de competențe atribuite unităților de conținut prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Prevederi curriculare privind formarea competențelor interpersonale în cadrul disciplinei dezvoltarea personală, clasa I

Competențe specifice	Unități de competențe
1. Aprecierea identității personale și a celorlalți în contexte educaționale/ familiale/ comunitare, demonstrând încredere în forțele proprii și atitudine pozitivă.	1.1. Recunoașterea emoțiilor proprii și ale celorlalți, exprimate prin gesturi, mimică, cuvinte. 1.2. Descrierea unicității proprii și a celorlalți în contextul statutului de elev. 1.3. Demonstrarea unui comportament corespunzător regulilor clasei și ale școlii.
2. Utilizarea rațională a resurselor personale, sociale și ale mediului, demonstrând integritate și responsabilitate.	2.1. Recunoașterea comportamentelor corecte, privind salutul, ținuta, ordinea, interrelaționarea. 2.3. Adaptarea comportamentului la situații reale din viață.

Ca manager al unei clase, învățătorul se angajează în stabilirea de relații interpersonale și trebuie să fie capabil să schimbe colectivul de elevi, mentalitatea acestora prin abordarea unor activități moderne prin care să asigure reușita demersului său managerial. Datorită dinamicii grupului de elevi, este un domeniu care mereu necesită cercetare, căci relațiile interpersonale sunt diferite de la clasă la clasă și trebuie cunoscute toate aspectele din punct de vedere al gestionării acestora. În literatura de specialitate sunt pe larg descrise varii strategii prin care se poate stimula interacțiunea elevilor, creșterea coeziunii clasei, printre care se regăsește jocul didactic ca metodă modernă, eficientă, fiind demonstrat impactul acestuia în managementul clasei de elevi.

În vederea sporirea coeziunii grupului, formării competențelor interpersonale și îmbunătățirii relațiilor interpersonale, propunem câteva jocuri didactice ce pot fi aplicate în cadrul disciplinei dezvoltarea personală în clasa I.

1. Jocul didactic „Ghici cine sunt eu”

Conținutul de învățare: Asigurarea calității vieții

Unitatea de competență: 2.1. Recunoașterea comportamentelor corecte, privind salutul, ținuta, ordinea, interrelaționarea.

Obiective:

- să descopere, într-un careu cu șiruri de litere amestecate, denumiri ale unor piese vestimentare;
- să realizeze în grup scurte texte de tip ghicitori, în care să descrie haina respectivă;
- să colaboreze în grup, realizând corect sarcina propusă.

Tipul lecției: mixtă

Etapa lecției: Evocare

Strategii didactice:

- *Forme:* în grup
- *Metode:* jocul didactic
- *Mijloace:* fâșii de hârtie cu câte un careu cu litere amestecate.

Sarcina didactică: să descopere regula pentru a găsi cuvântul ascuns între literele din careu și să alcătuiască un scurt text de tip ghicitoare.

Sarcina de joc: să manifeste spirit de creativitate în alcătuirea textelor de tip ghicitoare.

Regulile jocului:

- activitatea în grup se desfășoară în liniște fără a deranja colegii;
- numele piesei vestimentare este cuvânt interzis în alcătuirea ghicitorii;
- prezentarea piesei vestimentare trebuie să se facă sugestiv, clar, respectând realitatea.

Conținutul jocului:

Elevii sunt repartizați în grupuri a câte 6 persoane. Fiecare grup primește câte o fâșie de hârtie.

De exemplu:

H	R	I	O	C	U	S	N	E
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Elevii vor descoperi împreună regula după care se vor orienta și vor identifica cuvântul ascuns între literele din careu. După ce au descoperit numele unei piese vestimentare, vor alcătui în grup un scurt text de tip ghicitoare. Se acordă 5 minute pentru această activitate. După realizarea acestor sarcini, fiecare grup își va alege un reprezentant care va citi în fața clasei ghicitoarea, ocolind cuvintele interzise. Celelalte grupuri vor ghici.

Evaluarea jocului: Câștigă grupul care a obținut cele mai multe puncte: 1 punct pentru descoperirea cuvântului în careu, 3 puncte pentru text, 2 puncte pentru interpretare, 1 punct pentru disciplină și câte 1 punct pentru fiecare răspuns la ghicitorile celorlalte grupuri.

2. Jocul didactic „Jocul mulțumirii”

Conținutul de învățare: Arta cunoașterii de sine și a celuilalt.

Unitatea de competență: 1.1. Recunoașterea emoțiilor proprii și ale celorlalți, exprimate prin gesturi, mimică, cuvinte.

Obiective:

- să exprime adecvat emoțiile în interacțiune cu alți copii;
- să coopereze cu toți membrii din clasă în timpul jocului.

Tipul lecției: mixtă

Etapa lecției: Reflecție

Strategii didactice:

- *Forme:* frontal
- *Metode:* jocul didactic
- *Mijloace:* o minge sau alt obiect ce poate fi pasat.

Sarcina didactică: să converseze reciproc, stabilind o relație interpersonală.

Sarcina de joc: să comunice și coopereze, astfel stabilind relații mai trainice între toți membrii clasei.

Regulile jocului:

- elevii transmit mingea sau alt obiect propus la toți elevii din clasă;
- elevii respectă liniștea și un comportament adecvat;
- elevii se ascultă reciproc, demonstrând stimă și respect.

Conținutul jocului: Li se comunică faptul că în fiecare zi ni se pot întâmpla lucruri nu tocmai plăcute, dar noi alegem modul în care ne manifestăm emoțiile și atitudinea de a fi mulțumit sau nemulțumit. Formula magică a jocului este „*chiar dacă*” și poate fi folosită în situații diferite (modalități de interpretări pozitive a unor situații negative): „*Chiar dacă am avut o zi grea la școală, sunt mulțumită pentru că am reușit să prezint creativ tema pentru acasă*”; „*Chiar dacă afară e înnorat, sunt mulțumită că sunt aici cu voi*” etc. Participanții pasează mingea sau alt obiect de la unul la altul. Cel care deține obiectul trebuie să spună o afirmație asemănătoare. Toți vor găsi exemple originale pentru a putea ajunge la nivelul următor al

labirintului și vor exemplifica situații potrivite, din experiența lor personală. Cei care nu vor putea să prezinte, vor fi ajutați.

Evaluarea jocului: Elevii se autoevaluează și demonstrează că înțeleg existența unei părți pozitive în orice situație negativă.

3. Jocul didactic: „Sunt special”

Conținutul de învățare: Arta cunoașterii de sine și a celuilalt.

Unitatea de competență: 1.2. Descrierea unicității proprii și a celorlalți în contextul statutului de elev.

Obiective:

- să identifice unele trăsături personale care îi diferențiază de grup;
- să interacționeze cu toți colegii din clasă în timpul jocului.

Tipul lecției: mixtă

Etapa lecției: Reflecție

Strategii didactice:

- *Forme:* frontal
- *Metode:* jocul didactic
- *Mijloace:* nu sunt necesare

Sarcina didactică: să asculte reciproc informațiile, stabilind o relație interpersonală de intercunoaștere.

Sarcina de joc: să interrelaționeze, completând propoziția.

Regulile jocului:

- elevii respectă liniștea și un comportament adecvat;
- elevii se ascultă reciproc, demonstrând stimă și respect.

Conținutul jocului: Elevii se vor așeza într-un cerc, pe scaune. Învățătorul anunță că au la dispoziție 3 minute să se gândească la ceva care îi face speciali (unici) în cadrul grupului. După ce s-au gândit la o caracteristică, elevii vor spune pe rând ce îi face speciali. De exemplu: „*Sunt special pentru că am zburat cu avionul*” sau „*Sunt special pentru că pot dansa vals*” etc. Dacă mai este cineva care se recunoaște în caracteristica respectivă, va ridica mâna ca să fie vizibil. În funcție de răspunsul elevului, se pot cere și detalii (de exemplu: „Unde ai zburat cu avionul?”, „Cine te-a învățat să dansezi vals?”).

Evaluarea jocului: Copiii vor fi încurajați să-și exprime emoțiile (ce au simțit). Întrebări suport pentru feedback:

- Cum vi s-a părut jocul?
- A fost ușor să găsiți ceva care vă face speciali?
- Ați aflat ceva nou despre colegii voștri?
- De ce credeți că e important să ne cunoaștem?
- Ați găsit vreun coleg cu care aveți ceva special în comun?

Pe parcursul aplicării jocurilor didactice învățătorul poate utiliza metoda observației, observând elevii și completând o grilă de observație ce poate include următoarele criterii:

- elevul interrelaționează eficient cu semenii în cadrul jocului;
- elevul respectă și ține seama de părerile colegilor;
- elevul comunică constructiv cu semenii în timpul jocului;
- elevul generează conflicte între colegi în timpul jocului etc.

În concluzie, pentru a stabili cu succes o relație eficientă în cadrul clasei este necesară cunoașterea tipurilor de relații interpersonale de către cadrele didactice, acesta fiind un prim pas în succesul gestionării și armonizării diverselor situații școlare. Managementul relațiilor interpersonale presupune diversitatea tehnicilor și metodelor de aplicare corectă în diverse momente ale lecției și în afara ei, pentru a stabili, menține și îmbunătăți relațiile ce se formează între membrii clasei. Pentru a realiza un management eficient al relațiilor interpersonale la nivelul învățământului primar trebuie formate elevilor competențe

interpersonale, cadrul didactic fiind informat, posedând și aplicând în conștiință de cauză diverse tactici și strategii, una dintre ele fiind jocul didactic.

Bibliografie:

1. Botgros I., Franțuzan L. *Competența de cunoaștere științifică - sistem optimizator*. Ghid metodologic. Chișinău: Tipogr. Cavaoli, 2015.
2. *Curriculumul național: Învățământul primar*. Chișinău: Ed. Lyceum, 2018.
3. Davidescu E. *Valorificarea competenței de relaționare în formarea pedagogilor sociali*. Disponibil pe Internet: http://www.cnaa.md/files/theses/2018/54019/elena_davidescu_thesis.pdf
4. Grimalschi A. *Formarea competențelor - cheie în învățământul general: provocări și constrângeri*. Studiu de politici educaționale. Chișinău: Tipogr. Lexon- Prim, 2015.
5. *Managementul clasei de elevi în educație fizică*. Disponibil pe Internet: http://prodea.ro/wp-content/uploads/2016/03/Curs-MG-clasei_-site.pdf
6. Niculescu M. *Managementul clasei de elevi*. Cluj-Napoca: Ed. Presa universitară Clujeană, 2016.
7. Roșca M., Tolstaia S. *Rolul relațiilor interpersonale la vârsta micii școlarități*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2017, nr. 9 (109), p. 206-213.
8. Saranciu-Gordea L. *Managementul clasei*. Suport de curs. Chișinău: Tipogr. UPS „I. Creangă”, 2016.